— Duidelijk.

Voor de Ethische Vereeniging te Amsterdam sprak Prof. dr. J. de Zwaan uit Groningen over: Het ethisch beginsel in de praktijk, Gods Woord, Gods Gaven, Gods Koninkrijk.

Omtrent het eerste deel van zijn rede zegt het verslag in de „N. R. Ct.":

> Spreker verheugt zich hedenavond te mogen spreken over het Ethisch beginsel in de praktijk, dat is allicht klaarder en duidelijker dan een theorie te geven van wat „ethisch" is. Hij wil dan beginnen met iets te zeggen over „Gods Woord". Iemand, die eigenlijk niet ethisch is, zal hier waarschijnlijk onmiddellijk de ooren spitsen. Het heeft echter den ethischen indertijd weinig verschrikt, dat men hypercritisch tegenover den bijbel meende te moeten staan in wetenschappelijk opzicht en evenmin hebben zij gejuicht toen de wetenschap van hare voorbarige hypothesen terugkwam, eenvoudig omdat ethischen den bijbel niet lezen door den bril van een of ander stelsel, maar omdat zij van harte begeeren, door God verlost te worden van alles wat ten opzichte van den bijbel door menschelijke wijsheid is gedecreteerd. Een onfeilbaren bijbel van Genesis tot Openbaring toe, of de ezel van Bileam, die, in 't Hebreeuwsch nog wel, zou gesproken hebben, kan een Ethische eenvoudig niet als voor allen geldende geloofsobjecten aannemen. En wie ons dan wil zeggen, dat dan ook wel door de heilige geschriften van andere volken evengoed menschen tot God gebracht kunnen worden, dan door den bijbel, dien antwoorden wij, dat dat voorzeker bij God niet onmogelijk is, maar dat wij overtuigd zijn, dat ontelbaar velen door den bijbel zijn gebracht tot God en tot volkomen troost. Wie van iemand, die het Rijksmuseum bezoekt, nog voor hij daar binnen treedt, eerst een verklaring afperst, dat binnen die muren alles waarachtige hooge kunst is, kan, als hij zoo'n verklaring verkrijgt, die toch niet hoog aanslaan. De ethische praktijk echter handelt anders, zij voert binnen en zegt: zie nu eens rond, misschien zal dan God tot u spreken. Dan weet de ethische uit ervaring, dat de ziel in den binnensten tempel Jezus Christus zal ontmoeten.
>
> Met 't oog hierop is derhalve, volgens de ethische praktijk, intellectueele kennis van den Bijbel voor 't geestelijk leven niet zonder nut. Allerlei duistere dingen kunnen voorzeker door studie opgehelderd worden, maar ten slotte kan dit alles dienen, enkel en alleen om dieper door te dringen tot den zin der openbaring en kan daardoor ook eerst de rechte eerbied verkregen worden. Eerbied kan men niet hebben voor iets wat men niet kent. Doch wie den Bijbel leert kennen, leert ook voelen hoe eerwaardig dit boek is. Hoe het geen toeval is, dat deze boeken zijn samengebonden, maar door een ontzaglijke crisis zijn ze heengegaan; door de zielen van tallooze geslachten, die er in hebben geleefd, zijn ze gewijd tot dragers van goddelijken troost, en al zegt momenteel ons een bijbelboek nu niets, dan zetten we ons niet direct er tegenover of geven geen brutaal antwoord, maar wij hebben eerbied ook voor zoo'n boek; echter zeggen we niet: ook dat moet beslist erkend worden als heilig en kanoniek, we laten daar of het zoodanig erkend moet worden; we weten wel, dat uiterlijke erkenning geen waarde heeft.

Hier wordt klare wijn geschonken.

Door het vraagstuk van de praktische zijde te benaderen, liet Prof. de Zwaan nog duidelijker de konsekwenties van het Ethisch beginsel zien dan zijn ambtgenoot De Sopper indertijd met zijn rede over de autonomie.

Prof. de Zwaan stemt het volmondig toe: de Ethische geeft de onfeilbaarheid, de kanoniciteit van de Schrift prijs.

En nu is het zeer wel mogelijk, dat bij sommige Ethischen de natuur gaat boven de leer.

Er zijn inderdaad onder hen mannen, die ons veel nader staan dan de hoogleeraren De Zwaan en De Sopper.

Maar dat verandert het Ethisch beginsel nog niet.

Men merkt dan ook van eenig protest dier Ethischen, die meer rechts houden, tegenover uitlatingen als bovengenoemde niets.

Zij hebben eenvoudig geen vasten grond voor hun protest.

Het uitgangspunt aller Ethischen is subjectivistisch.

En dat juist doet de vaste bodem onder de voeten wegzinken.

— De band aan het verleden.

Een gedenkdag als op den 1sten April werd gevierd, kan zoo uitnemend werken om den band aan het verleden te sterken.

Een bovendrijvende strooming in onze dagen wil het historisch besef afschuren, totdat het geheel verdwenen is.

Daartegenover nu hebben wij gedurig positie te kiezen.

Als het historisch besef uitslijt wordt heel ons Gereformeerde leven een raadsel.

Wij hebben trouwens een historie om trotsch op te zijn.

Niemand zal het stoute bedrijf der Watergeuzen om Den Briel in te nemen een pure geloofsdaad noemen.

Er waren onder die Watergeuzen mannen, die allesbehalve door geloof werden gedreven en de Gereformeerde beweging eer schaadden dan goed deden.

Toch zag men hier, hoe het geloof van het middelpunt naar den omtrek werkt.

Hoe het een doordeesemende kracht heeft.

Had geen martelaar zijn bloed vergoten, geen poging ware aangewend om Den Briel voor den Prins te winnen.

Na driehonderd jaar werd een andere strijd gestreden met geestelijker wapenen.

De oprichting van „De Standaard" was met het oog van den oningewijde bezien een hachlijke onderneming.

Zij beduidde een rammelen van de liberale veste.

Ook hier had men te doen met de doorwerking van het centrum naar de peripherie, van de religie naar de staatkunde.

God gaf ook hier door de hand van onzen Kuyper rijke juichensstof.

HEPP.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN.

Persoonlijkheid en Gemeenschap.

Het is thans de tijd van het „sociale".

De gemeenschap doet met alle kracht haar rechten gelden, en het leven wordt hoe langer hoe meer sociaal gestempeld. Het belang van den enkeling wijkt in de schaduw. De eischen van het geheel treden in het volle licht. Alles beweegt zich om het massale en gemeenschappelijke, om het heil van allen en den bloei der gemeenschap, en de eenling gaat schuil achter de organisatie, die in samenspanning van vele krachten en in combinatie van gelijke belangen, doet wat de eene alleen niet doen kan.

Aan dien socialen drang ontkomt niemand.

Men kan over dit streven ontevreden zijn, en zich tegen vakbond en belangenorganisaties verzetten; men kan eerst op zichzelf willen blijven staan en voor de solidariteitsgedachte niets gevoelen, doch wanneer men niet op zij wensch geworpen te worden, moet men tenslotte meedoen en z'n tol betalen aan de sociale eischen van onzen in het teeken van het sociale leven staanden tijd.

Die toespitsing der gemeenschapsgedachte verbaast ons niet. Zij is de verklaarbare reactie tegen het liberalistische systeem, dat het individualisme ten troon heeft verheven, en het onvermijdelijk verzet tegen de gedachte en praktijk der Manchesterschool. Deze school van Cobden, Bright, Bowring e.a. heeft het maatschappelijk leven willen baseeren op den grondslag van privaat grondbezit en privaat product, van vrij contract en vrije concurrentie, en zij heeft tegenover den eisch van het sociale de rechten van den individu geproclameerd, die eigenlijk neerkomen op het recht van den sterkste. Zij was van meening, dat de enkelingen den strijd om het bestaan, zoo hard en zoo ver als ze maar wilden, konden en mochten voeren, en zij heeft allen nadruk gelegd op het parool: Laissez faire, laissez aller! d.i.: laat alles maar begaan, en laat vooral de staat het streven en den arbeid der individuen niet bemoeilijken, doch hun allen volle vrijheid geven.

Niet, dat de staat zich geheel moest terugtrekken.

Neen, hij had te waken voor den persoonlijken eigendom en de persoonlijke vrijheid; hij had te zorgen, dat de eenling vrij bleef om op oeconomisch terrein te doen wat hij wilde, en wanneer deze taak door den staat volbracht was, had hij zijn „schuldigkeit gethan" en kon de staat heengaan. De handelaar kon nu verder koopen en verkoopen, loon vragen en winst maken naar zijn welgevallen, en hij kende slechts één begeerte, en deze was vrij te zijn.

Dit individualisme heeft in de negentiende eeuw de sociale politiek van het liberalisme beheerscht, en z.g.n. in naam van de vrijheid en van de rechten van den mensch is de autonomie van den individu verheerlijkt. Gevolg van dit aan egoïsme lijdende stelsel is geweest, dat de krankheid van het maatschappelijk lichaam in erge mate is toegenomen, en dit individualisme is wel een der hoofdoorzaken van de sociale kwestie. De bekende hoogleeraar Paulssen van Berlijn heeft in zijn Ethiek dit duidelijk in het licht gesteld, en in zijn beschrijving van „das social-polit. Program des Liberalismus", de schuld der z.g.n. klassieke school overtuigend aangetoond.

Tegen deze richting moest verzet komen.

De reactie kon niet uithlijven, en zij is uitgebroken in de machtige beweging van het socialisme, dat zich met nieuwe idealen en bitteren haat tegen het bestaande, op het kapitalistisch stelsel geworpen heeft, om het, indien het kon, te verpletteren onder zijn machtigen aanval. Dat socialisme heeft zich tegen de autonomie van het individueele gekeerd. Het heeft de rechten der gemeenschap meer op den voorgrond geplaatst. Het heeft geëischt de socialisatie van grond en productiemid-

KUYPER-BIBLIOGRAFIE.

door

J. C. RULLMANN.

XXVI.

Overeenkomstig den wensch van Groen verschenen Dr Kuyper's artikelen in het begin van 1870 gebundeld in brochurevorm.

De schrijver gaat uit van het onweerlegbare feit, dat door het Koninklijk Besluit van 9 Februari 1866, waarbij de organisatie van het Kerkelijk Beheer is opgeheven, de Staat der Nederlanden, zoo officiëel mogelijk, 1o. het beginsel heeft aanvaard: dat staatsinmenging in de kerkelijke organisatie met onze Grondwet onvereenigbaar is, en 2o. door een regeeringsdaad erkend heeft: dat niet slechts voortaan die inmenging moet ophouden, maar tevens voldoening aan den eisch van het recht, de geheele organisatie moet worden opgeheven, die door toedoen van den Staat zich in de Kerk gevormd had. De eisch van den Staat, dat de geheele Synodale organisatie bij Koninklijk Besluit wordt teruggenomen, moet daarom thans tot een eisch der gemeenten worden gemaakt. Thans is de ure gekomen, waarop de volksstem zich slechts krachtig behoeft te doen hooren, om den bijl aan den wortel te leggen van dien giftigen, exotischen boom, die al het levenssap uit onze kerk wegzoog en daarom het geestelijk leven onzer gemeenten deed verarmen.

Tot voorlichting der gemeente geeft de schrijver daarom een kort antwoord op deze vier vragen:

1. Welke is onze eisch?
2. Op welke gronden kan die eisch gedaan?
3. Waarom moet die eisch thans aan den Staat gesteld worden?
4. Op welke wijze is vervulling van dien eisch mogelijk?

Op blz. 43 en 44 bespreekt de schrijver ook de verhouding met die Gereformeerde Kerkgemeenschappen, die niet principiëel, maar alleen om de valsche kerkorganisatie, tegen de Hervormden overstaan. En dan vraagt hij:

> „Kan het goed voor God zijn, dat een deel der Gereformeerden van hun Gereformeerde broeders gescheiden is, terwijl een schare van Anti-Gereformeerden met u is verbonden? Wat zal voor dat kwaad herstel brengen? Waardoor is hereeniging mogelijk van wat samenhoort, en scheiding van wat nimmer samengroeit? Immers, er is geen ander middel, dan verbreking van den onnatuurlijken band, opdat de natuurlijke band zich weer vormen kunne. En de losmaking van dien band — we zeggen niet de losscheuring — neen, maar de losmaking van dien band, hoe zult ge die anders verkrijgen dan door het Koninklijk Besluit van '16 te vernietigen?"

Ten slotte betoogt de schrijver, dat het tot vrijmaking der kerk moet en zal komen.

> „De Kerk zal vrijgemaakt worden. De vraag is alleen: of ze vrij zal worden doordat men haar banden losmaakt, of: doordat ze die zelve doet springen. Het eerste kan niet de Synode, kan niet de magische kracht van art. 23, kan niet de Kerk zelve doen; ze losmaken kan alleen de Staat. Leent de Staat zich daartoe, dan zal de ernstige crisis zich geleidelijk oplossen, zonder breuke, zonder schok, zonder verstoring. Maar indien niet. Men wete dan, dat de Gereformeerde Gemeenten nog te frissche groeikracht, nog te krachtig uitzettingsvermogen in zich dragen, om op den duur gebonden te kunnen blijven. Ook dan zal de Kerk vrij worden. Doch vrij door een noodlottige breuke, vrij door een gewelddadig springen harer banden. Maar toch, niet haar zal dit te wijten zijn. De verantwoordelijkheid voor dit noodlottig einde van de crisis komt dan voor rekening van den Staat."

In de Stemmen voor Waarheid en Vrede, Febr. 1870, blz. 170, schreef de kroniekschrijver, Dr Bronsveld, dat vrijmaking der kerk overtollig was, aangezien de Synode het wettig orgaan is eener vrije kerk. Waartegen Groen van Prinsterer opmerkte:

> „Mij dunkt, dat het steunpunt der argumentatie aldus in datgene wat juist het verschilpunt uitmaakt, gezocht wordt. Dit is een solutie, onjuist in blijmoedigen eenvoud. Eene petitio principii. De Synode bestuurt wettig onze Kerk; de Synode is wettig orgaan eener vrije Kerk, zegt men. Waaruit is die wettigheid ontleend? Uit de usurpatie van den Staat? De Synode is niet anders dan een begunstigde staatscreatuur. Haar onafhankelijk beheer is voortzetting eener in aard en oorsprong onwettige organisatie. Voortzetting van een maatregel waardoor in 1816 de Kerk, in den vorm van Kerkgenootschap, werd aan den band gelegd, verscheurd en prijsgegeven aan een quatenus, dat nu bijkans het nec plus ultra van teugellooze ongeloofspropaganda bereikt." Ned Ged. I, blz. 148 en 156.

In de Stemmen voor Waarheid en Vrede, 1870, schreven nog tegen Dr Kuyper's brochure, Ds L. Tinholt; blz. 229 vv. en Dr J. Cramer, blz. 392 vv. In de Protestantsche Bijdragen, I, 265 vv. Mr O. W. Star Numan.

In De Heraut van 1870 gaf Dr Kuyper daarna nog een artikelenreeks over Vrijmaking der Kerk.

En in Confidentie, 1873, blz. 19 en 20 kon hij met voldoening constateeren:

> Drong ik in „de Vrijmaking der Kerk" op het samenroepen eener Constituante, zij het ook langs anderen weg hebben thans de heeren Cramer, Hasebroek, Bronsveld, De Graaf, De Marez Oyens en Pierson hetzelfde redmiddel voorgeslagen."

Zie verder Groen's Ned. Gedachten, I, blz. 17, 76, 92, 100, 115, 119, 120, 125, 135, 148 en 156, En Fabius: Het Reglement van '52.